

СУЛЕЙМАНОВА С. Р.,
здобувач кафедри
господарського права і процесу
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті визначаються поняття, ознаки й сутність валютного регулювання із з'ясуванням його складових – суб'єктів, об'єктів, стану сучасного законодавства, валютних обмежень, урахуванням іноземного досвіду тощо. Досліджується правова база зазначених понять із формуванням відповідних висновків і пропозицій.

Ключові слова: валютне регулювання, державне регулювання, чинне законодавство, валютний ринок, валютні цінності, валютні обмеження.

В статье определяются понятие, признаки и сущность валютного регулирования с установлением его составляющих – субъектов, объектов, состояния современного законодательства, валютных ограничений, учетом иностранного опыта и т. п. Исследуется правовая база указанных понятий с формированием соответствующих выводов и предложений.

Ключевые слова: валютное регулирование, государственное регулирование, действующее законодательство, валютный рынок, валютные ценности, валютные ограничения.

The article defines the concept, features and essence of exchange control, with the definition of its components – the subjects, objects, state of modern legislation, currency restrictions, registration of foreign experience, etc. We study the framework of these concepts with the formation of the corresponding conclusions and proposals.

Key words: currency regulation, state regulation, current legislation, foreign exchange market, foreign currency, foreign exchange restrictions.

Вступ. Обіг валюти як об'єкт господарської діяльності та засіб її опосередкування регулюється численними нормативно-правовими актами різної юридичної сили, серед яких змістовними є акти Національного банку України. Зазначене регулювання є певним механізмом і процедурою, зі своїми спеціальними чинниками й умовами.

Дослідження особливостей валютного регулювання має важливе теоретичне-пізнавальне та практичне значення, оскільки є необхідним для здійснення реформ валютного законодавства України, якісне проведення яких дасть змогу гарантувати стійкість внутрішнього валютного ринку, з метою підвищення рівня національної економіки України та її інвестиційної привабливості, і повноцінне інтегрування в міжнародну економіку з урахуванням чинників, стимулів і механізмів Європейського Союзу (далі – ЄС).

Окремі аспекти валютного регулювання розглядалися в роботах багатьох провідних українських учених, зокрема Є.О. Алісова, С.Я. Боринець, Л.К. Воронової, А.С. Гальчинського, О.В. Дзюблюка, Ж.В. Завальної, Є.В. Карманова, Ю.А. Крохіна, О.А. Костюченка, В.І. Міщенко, О.П. Подчерковного, О.Є. Северина та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз і характеристика сучасних наукових підходів до визначення систематизованого характеру валютного регулювання як різновиду

державного регулювання, з окресленням його суб'єктно-об'єктного складу на підставі та з урахуванням норм чинного законодавства.

Результати дослідження. Валютне регулювання тісно пов'язане з державним, так як здійснюється спеціальними уповноваженими державними органами за допомогою використання економічно-правових та адміністративних чинників. Під державним регулюванням ринкової економіки розуміється діяльність держави, спрямована на створення умов для стабільного розвитку економіки, підтримання оптимальних темпів відтворення й рівня життя населення, а також процес приведення у відповідність загальнонаціональних інтересів держави та інтересів її суб'єктів з інтересами суб'єктів господарювання й населення на основі їхнього найкращого поєднання для досягнення цілей і завдань суспільного розвитку [1, с. 228]. Державне регулювання визначається як система або сукупність взаємозалежних методів і економічних важелів, що впливають на всі сфери соціально-економічного життя країни, у тому числі й на виробництво, обмін, розподіл і споживання виробничої продукції [2, с. 113].

Під механізмом валютного регулювання розуміється сукупність спеціальних інститутів, органів, осіб, які беруть участь у процесі відносин валютного регулювання (суб'єктивна складова), а також набір форм і методів їх діяльності (функціональна складова). Валютно-правове регулювання здійснюється на двох рівнях: нормативному та індивідуальному, при цьому нормативно-правове регулювання полягає в створенні (розробленні й утвердженні) правових норм, об'єктом яких є суспільні відносини, пов'язані з валютою; індивідуально-правове регулювання – це застосування правових норм до конкретних життєвих обставин, що тягне за собою виникнення, зміну і припинення валютних правовідносин. Слушною є думка про те, що валютне регулювання – це діяльність держави в особі уповноважених нею органів, що передбачає проведення законодавчих та організаційних заходів, котрі визначають порядок здійснення операцій із валютними цінностями на території України [3, с. 16]. Також Б.Ю. Лапчук визначає, що валютне регулювання – це визначення порядку міжнародних розрахунків і проведення валютних операцій, закріплене національним законодавством та міжнародними угодами [4, с. 19].

Валютне регулювання – це діяльність держави в особі уповноважених нею органів, що передбачає проведення законодавчих і організаційних заходів, котрі визначають порядок здійснення операцій із валютними цінностями на території країни. Воно є невід'ємною складовою валютної політики, оскільки передбачає регламентацію поведінки учасників валютного ринку і способів здійснення валютних операцій, що дає змогу контролювати співвідношення попиту й пропозиції іноземної валюти та обмежувати вплив негативних чинників, які дестабілізують ринок.

Фактично валютне регулювання включає комплекс важелів, за допомогою яких держава регламентує всі види операцій із валютними цінностями, здійснювані суб'єктами ринку. Основними завданнями валютного регулювання, на думку О.В. Дзюблюка, є такі: захист національної валюти, що передбачає мінімізацію зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на її купівельну спроможність; установлення оптимального режиму обмінного курсу національної валюти, спроможного збалансувати інтереси експортерів та імпортерів для ефективної участі країни в міжнародному поділі праці; регламентація порядку використання іноземної валюти суб'єктами валютного ринку країни, що визначає динаміку його кон'юнктури, а відтак і стан обмінного курсу; захист прав власності на валютні цінності, що є необхідною умовою ефективного руху валютного капіталу й розвитку валютного ринку країни; визначення статусу національної валюти, що передбачає встановлення відповідного режиму її конвертованості для забезпечення стратегічних завдань розвитку національної економіки та її участі у світовому господарстві.

Отже, валютне регулювання є однією з форм державного впливу на суб'єктів валютних відносин з метою реалізації відповідних цілей економічної політики держави, що забезпечується належним валютним законодавством. Відтак валютне регулювання можна розглядати як певний процес, який включає комплекс цілеспрямованих заходів держави зі стабілізації або зміни наявних валютних відносин [5, с. 38].

Валютне регулювання є однією із форм державного регулювання міжнародних економічних відносин, спрямованою на регулювання міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютою та валютними цінностями з метою урівноваження платіжних балансів, зміни структури імпорту або його обмеження, скорочення платежів за кордон, концентрації валютних ресурсів у руках держави. Валютне регулювання забезпечується спеціальною системою правових норм і засобів. Цю систему деякі спеціалісти-правники розглядають як самостійний інститут права (у зарубіжній літературі його називають «валютне право») [6, с. 25]. Так, у Російській Федерації предметом валютного регулювання є визначення правового статусу органів валютного регулювання, а також органів та агентств валютного контролю, права й обов'язки резидентів і нерезидентів у сфері володіння, розпорядження та використання валютними цінностями й валютою Російської Федерації тощо [7, с. 22].

Згідно зі ст. 91 Конституції України, виключно Законами України визначається статус іноземної валюти на її території [8]. Ухвалення і вступ в дію Господарського кодексу України (далі – ГК України) позитивно вплинули на розвиток відносин у сфері здійснення валютних операцій, ст. 10 ГК України зазначає, що валютна політика спрямована на встановлення й підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання [9], при цьому ГК України, як і будь-який інший кодекс, виконує функцію уніфікації відповідного (у цьому разі господарського) законодавства [10, с. 357].

Згідно із Конституцією України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Так, С.О. Теньков зазначає, що вся сукупність нормативно-правових актів, які діють у сфері господарювання, становить певну ієрархію, у якій міжнародні договори посідають друге місце після Конституції України [11, с. 290].

Відповідно до ч. 2 ст. 17 Закону України «Про міжнародні договори України» [12] та ч. 2 ст. 10 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [13], якщо в чинному міжнародному договорі України, укладеному в установленому законом порядку, містяться інші правила, ніж ті, що визначені відповідним актом цивільного законодавства, застосовуються правила відповідного міжнародного договору України. Так, Вищий господарський суд зазначає, що, відповідно до ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Частиною 1 ст. 10 ЦК України передбачено, що чинний міжнародний договір, який регулює цивільні відносини, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, є частиною національного цивільного законодавства України. А згідно з ч. 2 цієї статті, якщо в чинному міжнародному договорі України, укладеному в установленому законом порядку, містяться інші правила, ніж ті, що встановлені відповідним актом цивільного законодавства, застосовуються правила відповідного міжнародного договору України. З урахуванням викладених вимог Конституції України та ЦК України господарські суди мають застосовувати міжнародні договори у сфері інтелектуальної власності, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [14]. Перелік таких договорів наведено в Інформаційному листі Вищого господарського суду України «Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності» від 08 жовтня 2003 р. № 01-8/1199 [15].

Міжнародні договори (угоди) мають таке важливе значення у зв'язку з тим, що вони містять уніфіковані норми, які спеціально створюються для врегулювання міжнародних відносин такого типу, у тому числі й стосовно валютного регулювання.

В Україні, як і у будь-якій державі світу, більшість норм міжнародного договору застосовують до правовідносин унаслідок трансформації, тобто перетворення їх у норми внутрішньодержавного права. До форм здійснення трансформації, які передбачаються національним законодавством, належать, зокрема, ратифікація прийняття актів про застосування міжнародного договору, видання іншого національного нормативного акта. Серед міжнародних актів можливо виділити Багатосторонню угоду про сплату маршрутних зборів, до якої

Україна приєдналася відповідним законом [16]. Одним із основоположних джерел міжнародного права у сфері визначення істотних умов господарських договорів, а також порядку їх укладання є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. [17], до якої приєдналась й Україна [18].

Також заслуговують на увагу загальні положення Принципів міжнародних комерційних договорів (Принципів УНІДРУА) [19], присвячені принципам добросовісності, чесної ділової практики, справедливості і свободи договору, які можуть бути застосовані до внутрішньої договірної практики, що, у свою чергу, дасть змогу сторонам господарських договорів ефективно будувати відносини у сфері укладання цих договорів. В основі створення цих Принципів лежить порівняльно-правовий аналіз норм різних національних правових систем у контексті регулювання міжнародних угод. Як відзначила Адміністративна рада Міжнародного інституту уніфікації приватного права (УНІДРУА) у вступі до Принципів міжнародних комерційних договорів (Принципів УНІДРУА), останні є досить гнучкими для того, щоб урахувувати постійні зміни, які відбуваються в результаті розвитку технології та економіки й торкаються практики торгівлі, яка перетинає кордони. Водночас вони намагаються забезпечити чесність у міжнародних комерційних відносинах шляхом прямого формулювання загального обов'язку сторін діяти згідно з добросовісністю й чесною діловою практикою та встановленням у деяких випадках стандартів розумної поведінки.

Одним із найважливіших документів у цій сфері є Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему Валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 р., який регулює операції з валютними цінностями, визначає статус валюти України як єдиний законний засіб розрахунків на території України, містить поняття, якими оперує валютне законодавство, установлює загальні принципи валютного регулювання, такі як обов'язкове ліцензування при здійсненні валютних операцій, а також обов'язкове декларування валютних засобів, функції державних органів і установ кредитно-фінансового характеру під час регулювання і здійснення валютних операцій, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин, відповідальність за порушення валютного законодавства тощо [20].

У січні 2007 р. на розгляд Верховної Ради України подано проект Закону України «Про валютне регулювання та валютний контроль в Україні» (далі – Законопроект), прийнятий Верховною Радою України 11 квітня 2007 р. Кроком уперед є ст. 10 зазначеного Закону, у якій міститься положення про те, що за умови погіршення стану платіжного балансу України Національний банк України має право тимчасово, строком до 6 календарних місяців, запроваджувати обов'язкий продаж до 50% від загальної суми надходжень в іноземній валюті на користь резидентів. Такий підхід є дуже збалансованим, оскільки ця норма не вимагає обов'язкового постійного продажу валютної виручки, але допускає можливість її використання в разі економічних і фінансових негараздів на певний проміжок часу.

У ст. ст. 11–15 цього Закону передбачена класифікація валютних операцій. Згідно зі ст. 11 Закону, валютні операції діляться на поточні валютні операції, валютні операції, пов'язані з рухом капіталу, валютно-обмінні операції та операції з банківськими металами. Така класифікація є доцільною й відповідає сучасним тенденціям, що склалися як у теорії, так і в практиці валютного права. Але звертає на себе увагу той факт, що при формулюванні операцій, пов'язаних із рухом капіталів, автори Закону не повністю використали стандарти ЄС з цього приводу. Окрім перерахованих у ст. 13 Закону операцій, Директива Ради № 88/361/ЄЕС «Щодо імплементації статті 67 Договору» від 24 червня 1988 р. також уважає рухом капіталів трансфери при виконанні договорів страхування, а саме: премії та виплати щодо страхування життя; премії та виплати щодо кредитного страхування й інші трансфери капіталу щодо договорів страхування [21].

Важливим кроком уперед є ст. 21 Закону, де передбачено, що фізичні особи-резиденти мають право без обмежень відкривати рахунки в іноземній валюті в банках за межами України, розташованих на території держав, які є членами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) або Групи розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ). Якщо таке положення закону набере чинності, це буде знач-

ним досягненням у сфері лібералізації руху капіталів в Україні. Варто також звернути увагу на ст. 26 Законопроекту, яка передбачає процедуру попереднього повідомлення про відкриття рахунку за кордоном. Коли йдеться про попереднє повідомлення, то передбачається, що особа, яка бажає відкрити рахунок за кордоном, повинна ставити компетентні установи перед фактом про намір здійснити ці дії. Ст. 26 сформульована так, що йдеться, по суті, про отримання дозволу на відкриття рахунку за кордоном. Отже, виявляється, що ст. 26 суперечить ст. 21, яка передбачає відкриття рахунків за кордоном без будь-яких обмежень.

Великі сподівання викликають ст. ст. 28–29 вищезазначеного Законопроекту, які продовжують строки розрахунків за експортними й імпорнтними операціями до одного року [22]. Так, Б.М. Криволапов зазначає, що Законопроект охоплює найбільш важливі та принципові питання у сфері валютного регулювання й валютного контролю та є значним кроком уперед. Прийняття такого закону заповнить багато прогалин в українському валютному законодавстві [23, с. 366].

Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» містить положення щодо порядку строків зарахування виручки резидентів в іноземній валюті на їхні валютні рахунки в уповноважених банках [24].

Важливе значення у сфері правового регулювання валютних відносин мають програмні документи, які являють собою акти нормативно-правового характеру, де визначаються цілі й пріоритети економічного та соціального розвитку, засоби і шляхи їх досягнення, а також характеризуються очікувані зміни у стані економіки й соціальної сфери [25, с. 6]. Так, з метою прискорення імплементації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами, реалізації Стратегії інтеграції України до Європейських Співтовариств (Європейського Союзу) схвалена Програма інтеграції України до ЄС, яка містить й основи валютного регулювання [26].

У сфері валютного регулювання, як уже зазначалося, широкими повноваженнями наділений Національний банк України, на якого покладено здійснення валютної політики, виходячи з принципів загальної економічної політики України, і контроль дотримання ліміту зовнішнього державного боргу та визначення за необхідності лімітів заборгованості в іноземній валюті нерезидентам банків. Національний банк України наділений у межах, установлених валютним законодавством, нормотворчими повноваженнями в галузі здійснення операцій на валютному ринку України; його акти є обов'язковими для всіх юридичних і фізичних осіб і набувають чинності в строк, установлений Національним банком України [27]. Слушною є думка про те, що Національний банк України є центральним органом державного управління, який не включається до жодної гілки влади і є органом державного управління у сфері грошово-кредитних відносин, виконує надзвичайно важливу роль у її фінансовій діяльності [28, с. 22]. Так, діють Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, Постанова Правління Національного банку України «Про запровадження Національним банком України валютних аукціонів» [30], Постанова Національного банку України «Про врегулювання ситуації на валютному ринку України» [31] тощо.

Згідно із ст. 68 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», органи місцевого самоврядування також можуть мати позабюджетні цільові валютні засоби, які знаходяться на спеціальних рахунках у банках [32]. Політика валютного регулювання в Україні реалізується через механізм валютних обмежень і валютного контролю. На сьогодні необхідність такого механізму диктується економічними причинами і його сутність полягає в законодавчій або адміністративній забороні, лімітації або регламентації операцій з валютою або валютними цінностями.

Висновки. На основі проведеного дослідження можливо зробити такі висновки:

– загалом можна сказати, що на сьогодні чинне валютне законодавство відповідає потребам соціальних і економічних процесів, які відбуваються в житті держави й суспільства на цьому етапі його розвитку, хоча й має певні недоліки, пов'язані передусім із політичною ситуацією в країні;

– розроблена й утілена в Україні модель системи валютного регулювання та валютного контролю є складним і специфічним в організаційному й правовому аспектах суспільним явищем, при цьому вона постійно вдосконалює елементи економічної сутності та правового статусу, але водночас ця система потребує певних доопрацювань, а тексти численних нормативних актів, які регулюють валютні відносини, – удосконалення й кодифікування;

– валютне регулювання є різновидом державного, сутність якого полягає в діяльності спеціально уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування стосовно валютного ринку України, об'єктом якого є межі обігу, використання й розпорядження іноземної валюти;

– серед суб'єктів валютного регулювання можливо виділити загальних – Верховна рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, і спеціальних – Національний банк України, Міністерство юстиції України, Міністерство доходів та зборів України, тощо. Об'єктний склад валютного регулювання становить валюта, яка є певним спеціальним засобом законного платежу, предметно-об'єктним чинником валютних операцій, засобом, який обслуговує господарсько-майнові відносини та використовується в порядку й на умовах, передбачених нормами чинного законодавства;

– позитивною межею чинного валютного законодавства України є закріплення для всіх без винятку суб'єктів можливості бути власником валютних цінностей, яка поряд із юридично закріпленими обмеженнями в здійсненні валютних операцій є основою правового режиму валютних відносин, що діє в країні;

– міжнародні нормативно-правові акти посідають провідне місце в системі валютного регулювання й, з одного боку, є певними спеціальними чинниками стосовно інтеграції України до ЄС, а з іншого – є підґрунтям зовнішньоекономічної господарської діяльності, зокрема її контрактно-договірної форми, стосовно визначення ціни й розрахунків зазначених контрактів в іноземній валюті.

Список використаних джерел:

1. Экономика : [учебник для юристов] / под ред. проф. Д.В. Валового. – М. : Щит-М, 1999. – 360 с.
2. Государственное регулирование экономики : [учеб. пособ. для вузов] / под ред. проф. Т.Г. Морозовой. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 255 с.
3. Дзюблюк О.В. Валютна політика : [підручник] / О.В. Дзюблюк. – К. : Знання, 2007. – 422 с.
4. Лапчук Б.Ю. Валютна політика : [навч. посіб.] / Б.Ю. Лапчук. – К. : Знання, 2008. – 212 с.
5. Дзюблюк О.В. Валютна політика : [підручник] / О.В. Дзюблюк. – К. : Знання, 2007. – 422 с.
6. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : [підручник] / С.Я. Боринець. – 5-те вид., перероб і доп. – К. : Знання, 2008. – 582 с.
7. Ильин А.Ю. Совершенствование института ответственности за нарушение валютного законодательства / А.Ю. Ильин // Финансовое право. – 2010. – № 1. – С. 12–19.
8. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
9. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–20. – Ст. 144.
10. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / [О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина та ін.] ; за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 357.
11. Науково-практичний коментар до Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р. / С.О. Теньков. – К. : АСК, 2004. – С. 290.
12. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.

13. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
14. Про Деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 10 червня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kiev.rada.ua.
15. Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності : Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 08 жовтня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kiev.rada.ua.
16. Про приєднання України до Багатосторонньої угоди про сплату маршрутних зборів : Закон України від 26 листопада 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 206.
17. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 15. – Ст. 1171.
18. Про приєднання Української Радянської Соціалістичної Республіки до Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів : Указ Президії Верховної Ради УРСР // Відомості Верховної Ради. – 1989. – № 36. – Ст. 108.
19. Принципи міжнародних комерційних договорів (Принципи УНІДРУА) від 01 січня 1994 р. – К. : ІАЦ «ЛІГА», ЛІГА Бізнес Інформ, 2006.
20. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.
21. Council Directive 88/361/EEC of 24 June 1988 for the implementation of Article 67 of the Treaty // Сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu>.
22. Про валютне регулювання та валютний контроль в Україні : Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kiev.rada.ua.
23. Криволапов Б.М. Перспективи розвитку та сучасний стан українського валютного законодавства / Б.М. Криволапов // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 3. – С. 365–369.
24. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті : Закон України від 23 вересня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 40. – Ст. 364.
25. Поповська І.П. Правові основи програмного регулювання господарської діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / І.П. Поповська. – Одеса, 2010. – С. 6.
26. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 14 вересня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000 р. – № 39. – С. 2. – Ст. 1648.
27. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
28. Латковська Т. Актуальні питання фінансово-правової політики у сфері публічно-правового статусу Національного банку України / Т. Латковська // Сучасний вимір держави та права : збірник наукових праць / за ред. В.І. Терентьєва, О.В. Козаченка. – Миколаїв : Іліон, 2008. – С. 21–23.
29. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах : Постанова Правління Національного банку України від 12 листопада 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 51. – Т. 1. – С. 316.
30. Про запровадження Національним банком України валютних аукціонів : Постанова Правління Національного банку України від 29 грудня 2008 р. // Офіційний вісник України. – 2009. – № 8. – С. 89. – Ст. 253.
31. Про врегулювання ситуації на валютному ринку України : Постанова Національного банку України від 20 серпня 2014 р. // Митна газета. – 2014. – № 9. – С. 24.
32. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 102. – Ст. 32.

